

Η «διαπραγμάτευση» ως το τέλος της κρατικής πολιτικής

 www.provo.gr/diapragmateush-never-ending-nightmare/

Μίσος Ταξικό

March 9, 2017

*Περίληψη: η «διαπραγμάτευση» και η «αξιολόγηση» του ελλ. κράτους με και από τους εταίρους του δεν θα τελειώσουν ποτέ, ενώ θα αποτελούν τον τελικό ανανεούμενο σκοπό της σύγχρονης πολιτικής μορφής κατά τη διαδικασία της δημοκρατικής μεσολάβησης. Ο λόγος είναι ότι το **χρέος** και οι **μεταρρυθμίσεις** αποτελούν συστατικά κρισιακά χαρακτηριστικά της σύγχρονης ταξικής ισορροπίας της σχέσης εκμετάλλευσης και εξουσίας μεταξύ του κεφαλαίου και της εργασίας. Το χρέος δεν θα τελειώσει ποτέ όσο υπάρχει καπιταλισμός ενώ η ανάγκη για ...μεταρρυθμίσεις θα είναι αιώνια λόγω της εσωτερικά αντιφατικής και ανταγωνιστικής σχέσης μεταξύ του κεφαλαίου και της εργασίας. Προσοχή, όχι μεταξύ των κρατών αλλά μεταξύ των αφεντικών και του προλεταριάτου. Η διακρατική σύγκρουση καθορίζεται εγγενώς από την ταξική ισορροπία, αυτό σημαίνει πως ο διακρατικός ανταγωνισμός έπεται της μορφής της ταξικής σχέσης καθότι το κράτος ως οντολογία είναι η έκφραση των αστικών, ταξικών σχέσεων εκμετάλλευσης και εξουσίας. Άρα, όχι Γερμανία εναντίον Ελλάδας, αλλά Κεφάλαιο εναντίον Εργασίας ως βάση ανάλυσης και ανάπτυξης της σύγχρονης καπιταλιστικής διαλεκτικής.*

Η ΔΙΑΠΡΑΓΜΑΤΕΥΣΗ ως το ΤΕΛΟΣ¹ της ΚΡΑΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

I. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

...όπου ο ντόπιος μικροαστισμός βάζει τα δυνατά του για να μην καταλάβουμε τίποτα

Από το 2010 και την επίσημη είσοδο του ελλ. κράτους στον μηχανισμό στήριξης του Δ.Ν.Τ το πολιτικό σύστημα εφαρμόζει ένα είδος μαζικής ψυχανάλυσης στους θεατές του: κάθε χρόνο λαμβάνονταν "μέτρα", κάθε χρόνο σχεδόν "βγαίναμε από την κρίση", κάθε χρόνο, ειδικά μετά το '12, "επιστρέψαμε στην ανάπτυξη και τις αγορές", κάθε χρόνο "βγαίναμε από τα μνημόνια". Κι όμως, αν το ελλ. κράτος είναι σε κάτι απόλυτα συνεπές είναι στη λήψη αυτών των "μέτρων" τα οποία συνεχώς τελειώνουν και συνεχώς ανανεώνονται. Έτσι, το εργαλείο αυτό μαζικής ψυχανάλυσης έχει οδηγήσει σε παράκρουση τα αποβουτηρωμένα μυαλά του ντόπιου μικροαστισμού, ο οποίος, ως μαζικό κυρίαρχο πολιτιστικό φαινόμενο,

παράγει τόσο θόρυβο και τόσα σκουπίδια που σχεδόν τίποτε άλλο δεν μπορεί να ακουστεί και να βγάλει νόημα πέρα από το εξής: από τους ψεκασμένους πατριώτες, τους φασίστες ως την αντικαπιταλιστική αριστερά και τους αντι-ιμπεριαλιστές υπάρχει ομοθυμία σε ένα ζήτημα: **το ελληνικό κράτος βρίσκεται άλλη μια φορά υπό κατοχή και είναι χρέος του ελληνικού λαού να αποτινάξει το γερμανικό ζυγό**. Οι περισσότεροι ριζοσπάστες από αυτούς καταλήγουν σε γραφικότητες τύπου "σοσιαλισμός σε μια χώρα" και οι λιγότερο ηλίθιοι σε γραφικότητες τύπου "παραγωγική ανασυγκρότηση". Κανείς από αυτούς δεν έχει αντιληφθεί πως αυτά τα οποία δυσκολεύουν το ελλ. κράτος είναι η ιστορική στιγμή της ταξικής πάλης στον σύγχρονο καπιταλισμό, την οποία αντί να γειώνουμε στην "απελευθέρωση του έθνους", την κακιά γερμανία και το Ευρώ, τα οποία στοχεύουν στην ανανέωση της καπιταλιστικής σχέσης εκμετάλλευσης, θα πρέπει να την αναδείξουμε ως την αδυνατότητα ενσωμάτωσης της Εργασίας στο Κεφάλαιο, ως την ιστορική έκφραση της κρίσης της *καπιταλιστικής αναπαραγωγής*. Αντί να αγανακτούμε και να χτυπάμε κατσαρόλες ενάντια στους "κακούς πολιτικούς", να ζητάμε άλλο καλύτερο κράτος με λιγότερη διαφθορά και περισσότερη δημοκρατία, θα πρέπει να κατανοήσουμε τις αντιφάσεις του συστήματος, να τις αναδείξουμε, να σημειώσουμε την αφανή δύναμη των κοινωνικών αγώνων και να τους ενισχύσουμε.

II. Η ΠΕΡΙΟΔΟΣ

...όπου μεταξύ Γενάρη και Ιούνη εκτιλλύσεται ένα δράμα

Αυτή η περίοδος του έτους μας έχει συνηθίσει στο θέαμα της διαπραγμάτευσης-αξιολόγησης για τα κρατικά χρέη-δάνεια και την αναδιάρθρωση του ελλ. κρατικο-καπιταλιστικού σχηματισμού. Θέαμα πάνω στο θέαμα, θέατρο πάνω στο θέατρο στα μέσα μαζικής επικοινωνίας. Είναι η περίοδος εκείνη όπου η πολιτική τάξη και η Δημοκρατία σφίζονται από υγεία: καθώς η αντιπροσωπείωση κοινωνικών τάξεων είναι μια παλιά ανάμνηση, αυτό που μένει για τους ακριβοπληρωμένους εργαζόμενους του πολιτικού συστήματος είναι η διαρκής ηθοποιία. Αυτό που μένει για τη Δημοκρατία είναι να κάνει πως το έθνος κινδυνεύει και αυτό που μένει για κάθε είδους εξωκοινοβουλευτικό είναι να σκούζει για την υποτακτικότητα των ελλήνων πολιτικών στους Γερμανούς ενώ ποστάρει εικόνες από την ηρωϊκή αντίσταση των ελλήνων το '21 και το '40.

Ωστόσο, αυτή η περίοδος δεν είναι απλά ένα θέατρο. Η εργασία αναπαράστασης πολιτικών και δημοσιογράφων αφορά την κοινωνική μεσολάβηση ενός ζητήματος που δεν μπορεί να παρουσιασθεί ως έχει ακόμα και αν όλοι αυτοί το επιθυμούσαν. Αφορά, λοιπόν, την αναδιάρθρωση της σχέσης κεφαλαίου-εργασίας τόσο στο διεθνές όσο και το εθνικό. Αφορά την αναδιάρθρωση του παλαιο-προσοδικού μηχανισμού που ακούει στο όνομα "ελληνικό κράτος" και τον καπιταλιστικό εκσυγχρονισμό της εργασιακής εκμετάλλευσης στα μέρη μας. Βέβαια, θα πρέπει η περίοδος διαπραγμάτευσης-αξιολόγησης του ελλ κράτους να αντιστοιχηθεί στη σοβαρότητά της, ούτε λιγότερο ούτε περισσότερο.

III. ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΟΥ Κ.Τ.Π

...όπου το κεφάλαιο αδυνατεί να πιστέψει ότι δεν είναι ανεξάρτητο υποκείμενο

Θεμελιώδες πρόβλημα του καπιταλισμού είναι το εξής: ενώ ο όγκος της παραγόμενης αξίας αυξάνεται ιστορικά, ή με άλλα λόγια αυξάνεται η παραγωγικότητα της εργασίας και το αποτέλεσμα της, το παραγόμενο προϊόν, ταυτόχρονα το ποσοστό υπεραξίας επί του παραγόμενου προϊόντος, ιστορικά, μειώνεται. Εν ολίγοις, αυτό σημαίνει πως η εκμετάλλευση της εργασιακής δύναμης -ο ακρογωνιαίος λίθος του καπιταλιστικού τρόπου παραγωγής- καθίσταται όλο και πιο δύσκολη από άποψη κερδοφορίας. Όλο και πιο δύσκολα το κεφάλαιο έχει τη δυνατότητα να εξορύξει ικανό ποσοστό κέρδους επί του συνολικού επενδεδυμένου κεφαλαίου, ενώ ταυτόχρονα το απαιτούμενο σταθερό κεφάλαιο μετά και την εποχή της **αυτοματοποίησης-πληροφοριοποίησης** αυξάνεται. Αυτό, θα πρέπει να πούμε δεν είναι μια νετερμινιστική φυσική τάση του συστήματος αλλά, προκύπτει από τις ολονέα και περισσότερο τεχνολογικά ανεπτυγμένες ταξικές ισορροπίες της αντιφατικής σχέσης κεφαλαίου και εργασίας.

Μιας και ο καπιταλιστικός τρόπος παραγωγής δεν ενδιαφέρεται αρχικά για τον όγκο των αξιών αλλά, κατά κύριο λόγο, για το ποσοστό υπεραξίας που μπορεί να εξορύξει από την εκμετάλλευση της εργασιακής δύναμης καθιστά την παραγωγική εκμετάλλευση της εργασίας θεμελιώδη πυλώνα του συστήματος. Αυτό σημαίνει ότι ακόμα και η αφηρημένη κατασκευή του χρηματοπιστωτικού συστήματος θα πρέπει να γειωθεί στην βασική αναγκαιότητα της εκμετάλλευσης της εργασίας και όχι να υποθέτουμε πως το χρηματικό κεφάλαιο μπορεί αιώνια να κινείται ανεξάρτητα από την "πραγματική παραγωγή". Για αυτό τον λόγο η ιστορικότητα της σχέσης κεφαλαίου-εργασίας που αφορά την σύγχρονη κοινωνική συγκυρία θα πρέπει να εξεταστεί, εν συντομία.

IV. ΣΥΝΤΟΜΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

...όπου η πραγματική ιστορική αλλαγή δεν έγινε το '81

Ιστορική αλλαγή παραδείγματος, η οποία καθορίζει την σύγχρονη εποχή, πραγματοποιήθηκε πίσω στην κρίση του 1970. Τότε, η μεταπολεμική "κεϋνσιανή" ισορροπία ως ένα βαθμό, και σταδιακά, κατέρρευσε λόγω της ταξικής πάλης και το κεφάλαιο χρειάστηκε ένα νέο τρόπο κυριαρχίας στην εργατική τάξη, ένα νέο τρόπο καθυπόταξης της εργασίας. Εκείνη τη δεκαετία κυριάρχησε σταδιακά ο περίφημος "μονεταρισμός" και το σκληρό χρήμα (tight money) ως ιδεολογία και πρακτική. Σήμερα γνωρίζουμε την κοινωνική πολιτική του ως "νεοφιλελεύθερες πολιτικές". Κατά κύριο λόγο ο μονεταρισμός ήταν η ανάγκη του κεφαλαίου να βρει μια απάντηση στην ταξική πάλη που απειλούσε να το καταστρέψει. Στις αρχές του '70 σημειώθηκε πτώση του ποσοστού κέρδους [2] σε σχέση με τους μισθούς για πρώτη φορά στην μεταπολεμική συνθήκη. Η έκρηξη του '68 αλλά και η γενικότερη "κεϋνσιανή" ενσωμάτωση της εργατικής τάξης, που κατά βάση σήμαινε σύνδεση μισθών με παραγωγικότητα και κοινωνικός μισθός (ή κράτος "πρόνοιας") οδήγησαν, παρά την έκρηξη στην παραγωγή, τα τεράστια εργοστάσια, την τρομερή αύξηση της παραγωγικότητας της εργασίας, στην ουσιαστική πτώση του ποσοστού κέρδους, το οποίο αντανάκλούσε το γενικό πρόβλημα του κεφαλαίου: την ανυπότακτη κοινωνική δύναμη της εργασίας.

Στο πλαίσιο αυτό, η κεϋνσιανή ρύθμιση μετατράπηκε σε πρόβλημα: οι πληθωριστικές πολιτικές καπιταλιστικής επέκτασης με όχημα το δολάριο, η ανάγκη ικανοποίησης της κοινωνικής ζήτησης και, κατά κύριο λόγο, το κόστος ενσωμάτωσης δια του μισθού (έμμεσου και άμεσου) της εργατικής τάξης, οδήγησαν στην κατάρρευση του κανόνα του

χρυσού, ή αλλιώς της μεταπολεμικής συμφωνίας του Μπρέτον Γουντς [3] η οποία ρύθμιζε τη διεθνή κίνηση του κεφαλαίου με "σφιχτό" τρόπο σε σταθερές συναλλαγματικές, όριζε το δολάριο ως το παγκόσμιο αποθεματικό και στόχευε στην επέκταση της καπιταλιστικής σχέσης σε όλο τον πλανήτη. Μεταπολεμικά, ενσωματώθηκαν οι αγροτικές μάζες που παρέμειναν ακόμα εκτός καπιταλιστικής σχέσης, ανοικοδομήθηκε η Ευρώπη, διογκώθηκαν τα αστικά κέντρα και μετατράπηκαν σε "Μητροπόλεις" ενώ, μέσω και των εθνικοαπελευθερωτικών αγώνων, μια σειρά κρατών εισήλθαν σε τροχιά καπιταλιστικής ανάπτυξης. Ο καπιταλισμός έγινε πραγματικό παγκόσμιο σύστημα τα μεταπολεμικά χρόνια ή τουλάχιστον, ολοκληρώθηκε η παγκοσμιοποίησή του.

V. Ο ΚΙΝΔΥΝΟΣ

...όπου το χρήμα δεν αποτελεί φυσικό μέσο αλλά κοινωνικό καταναγκασμό

Ο κίνδυνος για το κεφάλαιο και την χρηματική σχέση προέκυψε όταν λόγω της ταξικής πάλης κινδύνευσε να αποδιαιρθρωθεί η παραγωγή από τη χρηματική σχέση. Το χρήμα ως κεφάλαιο (money capital) στη μορφή δολαρίων που κυκλοφορούσε, για παράδειγμα, στις αγορές των Ευρωδολαρίων αλλά και στα αποθεματικά των αναπτυσσόμενων κρατών δεν αντιστοιχούσε σε "πραγματική" αξία (δημιουργημένη από την εργασία). Η ανάπτυξη του χρηματοπιστωτισμού κινδύνευε να καταστρέψει το ίδιο το χρήμα. Το κεφάλαιο φетиχοποίησε τόσο πολύ το κύκλωμα Χ-Χ που κινδύνευε να το καταστρέψει.

Έπρεπε, από την άποψη του κεφαλαίου, να συμβούν τα εξής: να απελευθερωθεί η κίνηση του κεφαλαίου προκειμένου να αντιμετωπίσει αποτελεσματικότερα την ταξική πάλη -μέσω της απο-πολιτικοποίησης της οικονομίας-, να μειωθεί το "εργασιακό κόστος" και να συνδεθεί το χρήμα ξανά με την παραγωγή. Το Μπρέτον Γουντς καταρρίφθηκε αναγκαστικά και οι σταθερές συναλλαγματικές ισοτιμίες έδωσαν τη θέση τους στις κυμαινόμενες. Αυτό εκτός των άλλων σηματοδοτούσε το εξής: ανάγκη για αύξηση του ενδοκαπιταλιστικού ανταγωνισμού, ως μέσο πάλης ενάντια στην εργατική τάξη αλλά και ως μέσο οικονομικής/τεχνολογικής ανάπτυξης (κάτι που ουσιαστικά είναι το ίδιο) προκειμένου να επιστρέψει το ποσοστό κέρδους σε επίπεδα αναγκαία για τη διατήρηση της καπιταλιστικής σχέσης εκμετάλλευσης.

Η σύνδεση του **χρήματος ξανά με την παραγωγή** θα μπορούσε να γίνει αν ο θεσμός ο οποίος εγγυάται για το νόμισμα, την κυκλοφορία και τη διαθεσιμότητα των αποθεματικών αναλάμβανε να κάνει κάτι τέτοιο: το κράτος. Και αυτό συνέβη με τον πολύ γνωστό σε μας, τώρα, τρόπο της πρόσληψης κρατικού χρέους.

VI. ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΚΡΑΤΟΣ

...το οποίο δεν υποφέρει από τη γερμανική κατοχή καθώς αυτή τελείωσε το '45

Για ιδιαίτερους λόγους ιστορικής ανάπτυξης της πάλης στον ελληνικό κρατικο-καπιταλιστικό σχηματισμό, ο σκληρός νεοφιλελευθερισμός γίνεται σε μας πλήρως γνωστός, ως δόγμα, τα χρόνια μετά το 2008. Βέβαια, πρέπει να σημειωθεί ότι η εποχή του "εκουγχρονισμού" το '90 και της "λιτότητας" το '80 (κυρίως μετά τη δεύτερη τετραετία ΠΑΣΟΚ) εντάσσονται στο γενικό τότε πνεύμα της διεθνούς καπιταλιστικής συνθήκης. Από το '80 και μετά, ο κυρίαρχος κανόνας διεθνώς είναι νεοφιλελεύθερες πολιτικές σκληρού χρήματος αναφορικά

με τα κρατικά οικονομικά και στρατηγικές ιδιωτικού δανεισμού για την κάλυψη της κοινωνικής ζήτησης από την άλλη, κάτι που ορίζει και την σύγχρονη κρισιακή μορφή του χρήματος.

Το ελληνικό κράτος δεν ήταν ούτε και είναι εξαίρεση και μάλιστα τα “χρέη του ΠΑΣΟΚ” [4] εντάσσονται εντελώς στο ιστορικό πλαίσιο των μοντεραστικών πολιτικών. Τα κράτη διεθνώς απορρόφησαν χρέος προκειμένου το χρήμα να συνδεθεί με την παραγωγή και να αποτελέσει χρήμα-εντολή “money-command” απέναντι στην εκμετάλλευση της εργατικής τάξης. Η πίστωση δημιουργούνταν, από την άλλη, ex nihilo, από χρήμα το οποίο δεν ήταν ακόμα κεφάλαιο και για να γίνει έπρεπε να καθυποτάξει αποτελεσματικά την εργατική τάξη στην παραγωγή. Με λίγα λόγια, η απορρόφηση χρέους από τα κράτη όπως και η επιβολή σφιχτού χρήματος (όσων αφορά την κοινωνική ζήτηση) ήταν μονόδρομος για την επιβίωση της καπιταλιστικής σχέσης, για την συνέχιση της αναπαραγωγής της.

Σε αυτά τα πλαίσια το ελληνικό κράτος παρά την επίθεση που εξαπέλυσε στην εργατική τάξη (το τονίζω στην ΕΡΓΑΤΙΚΗ ΤΑΞΗ) τα προηγούμενα χρόνια, παρά την τρομερή φτωχοποίηση μέσω πολιτικών σφιχτού χρήματος, παρά την αύξηση της εκμετάλλευσης της εργατικής τάξης και το πέταμα εκτός παραγωγής ενός μεγάλου κομματιού της, το κεφάλαιο στην Ελλάδα δεν καταφέρνει να αναδιαρθρωθεί αποτελεσματικά. Θα πρέπει να σημειωθεί πως αυτό αφορά τον καπιταλισμό σε διεθνές επίπεδο καθότι τα ιστορικά όρια του συστήματος το αφορούν ως ολότητα, ως παγκόσμια ολότητα. Φυσικά με τοπικές διαφοροποιήσεις, ωστόσο οι τοπικές συνθήκες σε επίπεδο κράτους δεν είναι εντελώς διαφορετικές. Είναι χαρακτηριστικά τα ποσοστά του ΑΕΠ της Ε.Ε [5]

Ωστόσο, θα πρέπει να σημειωθεί πως, ακριβώς επειδή τα αφεντικά απέκτησαν μια εμπειρία αναφορικά με την επικίνδυνη δύναμη του χρηματοπιστωτισμού και της φόρμουλας Χ-Χ ανέλαβαν διακρατικές “πρωτοβουλίες” προκειμένου να ρυθμιστεί η κίνηση του χρήματος ως κεφαλαίο όσο γίνεται αποτελεσματικά για τα συλλογικά καπιταλιστικά συμφέροντα. Οι διακρατικές ολοκληρώσεις, οι εμπορικές συμφωνίες και τα κοινά νομίσματα παίζουν, ίσως, το ρόλο του “χρυσού κανόνα” στην έλλειψη αυτού. Για παράδειγμα: το Ευρώ είναι μια διακρατική συμφωνία ευρωπαϊκών κρατών το οποίο επιτέλεσε/επιτελεί λειτουργίες που το δολάριο (και οι ΗΠΑ) κατείχε μεταπολεμικά: περιφερειακή ανάπτυξη, μια ορισμένη σταθερότητα (κοινωνική ειρήνη), ανταγωνισμός απέναντι σε άλλα διεθνή μπλοκ κεφαλαίων κ.ο.κ. Σε αυτό το πλαίσιο η Γερμανία είναι, ίσως, για την Ε.Ε ό,τι ήταν οι ΗΠΑ για όλο τον κόσμο μεταπολεμικά: αρωγός οικονομικής ανάπτυξης αλλά και το κυρίαρχο παράδειγμα της σύγχρονης νόρμας της παραγωγής, για την Ε.Ε.

Σε αυτό το πλαίσιο το ελληνικό κράτος δεν είναι φυσικά θύμα των “διεθνών τοκογλύφων”, του Σόιμπλε• δεν βρίσκεται υπό “γερμανική κατοχή” κ.ο.κ Πολύ απλά, έχει προβλήματα του καιρού του, της ιστορικής συγκυρίας της ταξικής πάλης. Τόσο το χρέος, το ποσοστό του χρέους επί του ΑΕΠ και το “πλεόνασμα” που αποτελούν βασικά μεγέθη της “εθνικής” οικονομίας, είναι ΠΟΛΙΤΙΚΑ ζητήματα κοινωνικού ανταγωνισμού μεταξύ τάξεων τα οποία η διεθνής οικονομική τεχνοκρατία ορίζει και εκφράζει με αυτό τον μυστικοποιημένο τρόπο. Ή, πιο σωστά, ακριβώς επειδή τα “οικονομικά” είναι η φετιχοποίηση των κοινωνικών ανταγωνιστικών σχέσεων, εμφανίζουν την πάλη των τάξεων ως ουδέτερο επιστημονικό αντικείμενο, τις κοινωνικές σχέσεις ανθρώπων -της παραγωγής και της κατανάλωσης- ως νεκρό στατιστικό δεδομένο, ως “πρόβλημα χρέους του ελληνικού κράτους” ή “αύξηση του ποσοστού χρέους επί του ΑΕΠ”.

Οι μονεταριστικές πολιτικές ως πολιτικές “σφιχτού χρήματος” απείλησαν να καταστρέψουν την χρηματική σχέση: μια σειρά νομισματικών κρίσεων σηματοδότησαν το ανέφικτο των πολιτικών αυτών. Τότε αυτό που κυριάρχησε ήταν σφιχτό χρήμα ως αντίδοτο στον πληθωρισμό αλλά επέκταση της ιδιωτικής πίστης αντί ενός πληθωριστικού νομίσματος (ιδιωτικός δανεισμός) προκειμένου να καλύπτονται οι ανάγκες σε κοινωνική ζήτηση ενώ ταυτόχρονα επιβλήθηκε με αυτόν τον τρόπο η νεοφιλελεύθερη ηθική του χρήματος. Το ΠΑΣΟΚ δεν αποτέλεσε εξαίρεση και χρηματοδότησε κεντρικά, μέσω της ανάληψης χρέους από το κράτος, τόσο τη ζήτηση όσο και την οικονομική ανάπτυξη, εν μέσω διαρκούς λιτότητας στα κρατικά οικονομικά προκειμένου να υφίσταται μια ισορροπία. Οι μισθοί αποσυνδέθηκαν από την παραγωγικότητα της εργασίας, το κράτος μείωσε τις δαπάνες του ωστόσο υπήρχε πάντα η δυνατότητα για “καταναλωτικό δάνειο” από μια τράπεζα της γειτονιάς.

Το σύστημα ανακούφιζε τον εαυτό του με χρηματοπιστωτικές κρίσεις και καταστροφή κεφαλαίου που είχε αποσυνδεθεί εντελώς από την παραγωγή. Ταυτόχρονα το χρέος άρχισε να αποτελεί πρόβλημα για τα κράτη, ενώ με την έκρηξη του 2008 το ποσοστό χρέους επί του ΑΕΠ μπήκε στην ημερήσια διάταξη [6]. Η κρίση αυτή ήταν σοβαρή και το χρήμα έπρεπε να χαλιναγωγηθεί για άλλη μια φορά, που σημαίνει ότι οι νεοφιλελεύθερες πολιτικές δεν κέρδιζαν αυτό που ήθελαν στην ταξική πάλη, η εργατική τάξη αν και ηττημένη πολιτικά παρέμενε ατίθαση. Ξεχείλιζε της προσπάθειας του κεφαλαίου να ελέγξει την εργασία και να ικανοποιήσει την κοινωνική επιθυμία. Οι ιστορικές προϋποθέσεις ελέγχου της εργασίας επίσης δεν βοηθούσαν/δεν βοηθάνε το κεφάλαιο σε αυτό του τον έλεγχο: ο καπιταλισμός οδεύει προς ιστορική άρση των ιδίων του των θεμελίων και διαρκώς η ανάγκη για επιβολή των χρηματικών σχέσεων μέσω χρέους, αποκλεισμών, υπερπληθυσμών κλπ θα εντείνεται όσο η πίτα της αξίας, παγκόσμια, μειώνεται. Είναι λες και η κοινωνία προσπαθεί να περάσει από την τρύπα μιας καρφίτσας που διαρκώς στενεύει.

VII. ΤΟ ΧΡΕΟΣ

...όπου ο καπιταλισμός ξεχωρίζει το καλό από το κακό στο παγκόσμιο ηθικό του σύστημα

Το πρόβλημα με το χρέος είναι ότι από ένα σημείο και μετά το κράτος συγκεντρώνει “κακό χρέος” ή αυξάνεται κατά πολύ το χρέος επί του ΑΕΠ. Αυτό σημαίνει ότι το χρέος αυτό δεν μπορεί να εξυπηρετηθεί γιατί το κράτος, ως ο συλλογικός καπιταλιστής, δεν κατάφερε/καταφέρνει να επιβάλλει -μέσω των ατομικών καπιταλιστών, μικρών και μεγάλων- αποτελεσματική εκμετάλλευση της εργατικής τάξης, και άρα δεν θα παραχθεί η απαιτούμενη νέα αξία και έτσι τα κρατικά οικονομικά μπαίνουν σε έναν φαύλο κύκλο εξυπηρέτησης μέσω δανείων των... δανείων χωρίς ποτέ να μπορούν να ξεφορτωθούν το “κακό χρέος”. Αυτό δεν θα ήταν πρόβλημα αν δεν κινδύνευε και πάλι να αποδιάρθρωθεί το χρήμα -η χρηματική σχέση- από την παραγωγή/κατανάλωση και αν δεν ήταν δείκτης μη-αποτελεσματικής εκμετάλλευσης της εργασίας που σημαίνει χαμηλά ποσοστά κέρδους, το οποίο οδηγεί σε φυγή κεφαλαίων (ή στην δημιουργία “άνεργου” κεφαλαίου) και αυτό σε αύξηση χρέους...

Είναι χαρακτηριστικό πως από το 1970 και ύστερα η “κρίση” έχει ορισμένη μορφή η οποία επαναλαμβάνεται ενώ από το 2008 εισήλθε με δυναμική στο προσκήνιο:

χρηματοπιστωτικές φούσκες και δυσθεώρητα κρατικά χρέη είναι αποτελέσματα του ίδιου παράγοντα: ανεπαρκής εκμετάλλευση της εργασιακής δύναμης.

Το κακό χρέος είναι χρέος που το ελληνικό κράτος δεν μπορεί να εξηγηρήσει με βάση την τρέχουσα εκμετάλλευση της εργασιακής δύναμης. Αν αυτό το χρέος διαγραφεί -όπως έγινε ως ένα βαθμό με PSI, το οποίο ήταν βέβαια ταυτόχρονα κοινωνικοποίησή του-, το ελλ κράτος θα μπορεί ίσως να κάνει μια ...φρέσκια αρχή. Δηλαδή, να του δοθεί η δυνατότητα καλύτερης και αποτελεσματικότερης εκμετάλλευσης της εργασιακής δύναμης. Καμιά σχέση δεν θα έχει με τη 'λαϊκή ανακούφιση' γιατί το κρατικοποιημένο χρέος, ως **κοινωνικοποιημένο χρέος**, θα είναι πάντα ταξικό-καπιταλιστικό και θα αποτελεί εντολή κοινωνικής καθυστάτησης της εργασίας στο κεφάλαιο. Όσοι διαφημίζουν την πολιτική πραιμάτεια τους και ταυτόχρονα παριστάνουν τους αντικαπιταλιστές με βάση το κρατικό χρέος το μόνο που κάνουν είναι να ενισχύουν το κεφάλαιο στην ιδεολογική πάλη καθότι εμφανίζουν το ταξικό ζήτημα, ως εθνικό και το γειώνουν στο νόμισμα. Για να "σβηστεί το κρατικό χρέος" πρέπει να καταστρέψουμε το κράτος, δεν υπάρχει άλλος τρόπος.

VIII. ΤΟ ΝΟΜΙΣΜΑ

...όπου το σύμβολο της αξίας δεν είναι ταυτόχρονα η ουσία της, σύμφωνα με τον κ. Μαρξ

Είναι φανερό από τα παραπάνω πως μια αλλαγή νομίσματος δεν λύνει απαραίτητα τα προβλήματα του ελληνικού καπιταλισμού καθώς αυτά είναι διεθνή και όχι τοπικά. Η αρχιτεκτονική του χρηματοπιστωτικού συστήματος, ο τρόπος που το κεφάλαιο κυκλοφορεί διεθνώς και καθορίζει τον καταμερισμό εργασίας παγκόσμια δεν θα αλλάξουν επειδή το ελλ. Κράτος θα εγκαταλείψει το Ευρώ. Ας μη ξεχνάμε ότι επί δραχμής το ελλ κράτος δεν μπορούσε να αντιμετωπίσει τη διεθνή συνθήκη του κεφαλαίου παρά μόνο αν υποτασσόταν σε αυτή. Ακόμα και το όπλο καθορισμού της αξίας του εθνικού νομίσματος, όπως δείχνει η χρηματική θεωρία του Μαρξ [7], είναι δίκτοπο μαχαίρι, καθώς η ονομαστική αξία θα συγκρουστεί με την πραγματική παραχθείσα και θα προσαρμοστεί σε αυτήν, και όχι το ανάποδο. Έτσι σε μια συνθήκη παγκόσμιου και περιφερειακού ανταγωνισμού του κεφαλαίου η δραχμή θα είναι άλλο ένα υπόδειγμα "failed state" ανάμεσα στα πολλά. Απλώς, τώρα, η κατάσταση διατηρείται σε μια ενδιάμεση συνθήκη έως ότου το ελλ κράτος καταφέρει να δημιουργήσει τις αναγκαίες και ικανές προϋποθέσεις συσσώρευσης για το κεφάλαιο. Ωστόσο, πρέπει να σημειωθεί ότι το κράτος δεν βρίσκεται "εκτός κοινωνίας". Αυτό σημαίνει πως τα όρια των δυνατοτήτων του κράτους επιβάλλονται από το ιστορικό επίπεδο της ταξικής πάλης στη σχέση κεφαλαίου-εργασίας και οι πολιτικοί διαχειριστές ή οι μπάτσοι δεν μπορούν να κάνουν θαύματα. Ενδεχομένως η δραχμή να καταστεί μια ρεαλιστική επιλογή για το ελλ κράτος αναφορικά με την επιστροφή στην παραγωγική εκμετάλλευση της εργασίας μέσω ραγδαίας μείωσης του κόστους της. Ωστόσο, αυτό είναι μόνο ένας παράγοντας ανάμεσα σε πολλούς...

IX. ΜΙΑ ΤΕΛΕΟΛΟΓΙΑ ΔΙΧΩΣ ΤΕΛΟΣ

...όπου ο καπιταλιστικός χρόνος ξεφεύγει από τη γραμμικότητά του και αποτελεί μια επαναλαμβανόμενη τραγωδία

Ο τεχνοκρατικός καπιταλιστικός χρόνος αποτελεί μια γραμμικότητα. Τα οικονομικά στατικά συγκρίνονται ανα έτος και η οικονομία υποτίθεται ότι οφείλει να αναπτύσσεται διαρκώς σε ολοένα υψηλότερα επίπεδα παραγωγής. Τουλάχιστον, αυτός είναι ο διακηρυγμένος στόχος και αυτό ισχυρίζονται τα αφεντικά και το κράτος πως κάνουν: βελτιώνουν την κοινωνική ευημερία δια της αύξησης της παραγωγικότητας της εργασίας. Ωστόσο, εδώ και μερικά χρόνια δεν φαίνεται κάτι τέτοιο στον καπιταλιστικό ορίζοντα...

Η καπιταλιστική ηθική και το κύρος των χρηματοπιστωτικών του ιδρυμάτων -αμφότερα θεμελιώδεις βάσεις της σύγχρονης παραγωγής- βάλλονται σκληρά από το 2008 και ύστερα ενώ χάνουν τόσο σε δυναμική όσο και σε αξιοπιστία. Η καπιταλιστική αντικειμενικότητα, ο διαρκώς ανανεούμενος σκοπός του κεφαλαίου, το κέρδος, αποκαλύπτεται ως εχθρικός απέναντι στην κοινωνία. Η ευημερία δεν συνδέεται πλέον με την οικονομική ανάπτυξη τόσο αντικειμενικά όσο τα χρόνια προ-κρίσης και τα κινήματα μιας δεκαετίας αμφισβήτησαν την καπιταλιστική πρωτοκαθεδρία.

Σε αυτό το πλαίσιο ο χρόνος λαμβάνει κυκλικές διαστάσεις και φαίνεται πως διαρκώς επαναλαμβάνεται το ίδιο μοτίβο χωρίς διαφαινόμενη έξοδο. Αυτό προσθέτει τεράστιο ψυχικό βάρος στις κοινωνίες οι οποίες αντιλαμβάνονται ως βασανιστήριο την όλη διαδικασία. Και είναι. Ο καπιταλισμός, χωρίς κάποιο τεχνολογικό θαύμα ή μαζική καταστροφή τύπου Β' Π.Π δεν θα καταφέρει να ξεπεράσει το ιστορικό του όριο, αυτή τη φορά. Τουλάχιστον με τα μέχρι τώρα δεδομένα. Έτσι, ο ίδιος μετατρέπεται σε μια τελεολογία δίχως τέλος: η διαρκής επανάληψη ενός δράματος δίχως κάθαρση. Από το 2010 ως το 2017 τίποτα δεν έχει αλλάξει *ουσιαστικά* στην καπιταλιστική κρίση ενώ το σύστημα πιέζει εφάπτομενικά προς το απόλυτο ιστορικό του όριο: τη μαζική έξοδο της εργασίας από την παραγωγή.

Στο παραπάνω πλαίσιο η "διαπραγμάτευση", η "αξιολόγηση" και η "αναδιάρθρωση" δεν θα σταματήσουν ως βασικός στόχος και αφήγημα του ελληνικού κράτους γιατί δεν υπάρχει τίποτε διαφορετικό να γίνει από καπιταλιστική άποψη. Όυτε το έθνος-κράτος και η ενδυνάμωσή του μέσω του προστατευτισμού μπορούν να αλλάξουν οτιδήποτε, ούτε οι φράχτες ενάντια στους μετανάστες, ούτε οι αλλαγές κομμάτων, ούτε οι εθνο-αγανακτισμένοι, ούτε η διΕΕξοδος... Ίσως, το "πόλεμος ή επανάσταση", μακριά από μεγάλες αφηγήσεις, να είναι πιο επίκαιρο από ποτέ.

Η διαπραγμάτευση, τελικά, είναι το τέλος της πολιτικής μορφής ενώ η αναδιάρθρωση της ταξικής σχέσης το τέλος της οικονομικής μορφής, και όλα αυτά σε αιώνια επανάληψη...

Σημειώσεις

1: το τέλος εδώ εννοείται με την έννοια του εσωτερικού σκοπού

2: [work/energy crisis and the apocalypse G. Kaffentzis](#)

3: Γράφει χαρακτηριστικά το ...Δ.Ν.Τ: *Since the collapse of the Bretton Woods system, IMF members have been free to choose any form of exchange arrangement they wish (except pegging their currency to gold): allowing the currency to float freely, pegging it to another currency or a basket of currencies, adopting the currency of another country, participating in a currency bloc, or forming part of a monetary union.*

[The end of the Bretton Woods System \(1972–81\) | IMF](#)

4: Έρευνα: Το ημερολόγιο του χρέους από το 1975 έως και το 2009 | news247.gr

5: Real GDP growth, 2004–14 (% change compared with the previous year)

6: Το χρέος των χωρών της Ε.Ε

7: Κριτική της Πολιτικής Οικονομίας, Καρλ Μαρξ: "Το νόμισμα. Το σύμβολο της αξίας"